

فرزندآوری؛ مبانی و کارکردها
(از منظر قرآن و روایات)

دکتر مجتبی نوروزی

غلامرضا صادقیان کاخکی

زمستان ۱۴۰۱

سرشناسه: نوروزی، مجتبی، ۱۳۵۴-

عنوان و نام پدیدآور: فرزندان آوری؛ مبانی و کارکردها (از منظر قرآن و روایات) // مجتبی نوروزی، غلامرضا صادقیان کاخکی.

مشخصات نشر: مشهد: نسیم رضوان، ۱۴۰۱.

شابک: ۸-۲-۹۲۶۹۴-۹۷۸-۶۲۲-۹۷۸ وضعیت فهرست نویسی: فیبا یادداشت: کتابنامه:

موضوع: انسان -- تولیدمثل -- جنبه‌های قرآنی

موضوع: Human reproduction -- Qur'anic teaching

موضوع: انسان -- تولید مثل -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

موضوع: Human reproduction-- Religious aspects-- Islam

موضوع: ازدیاد

موضوع: جمعیت -- ازدیاد

شناسه افزوده: صلدقیان کاخکی، غلامرضا، ۱۳۳۸ -

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۱

رده بندی کنگره: BP۱۰۴

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

شماره کتابشناسی ملی: ۹۰۲۱۴۹۸

نام کتاب: فرزندان آوری؛ مبانی و کارکردها (از منظر قرآن و روایات)

نویسنده: دکتر مجتبی نوروزی - غلامرضا صادقیان کاخکی

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۴۰۱

قطع و تعداد صفحات: وزیری، ۲۳۷ صفحه

قیمت: ۱۵۰/۰۰۰ تومان

شابک کتاب: ۸-۲-۹۲۶۹۴-۹۷۸-۶۲۲-۹۷۸

ناشر: نسیم رضوان

نشانی ناشر:

انتشارات نسیم رضوان، مشهد، کدپستی ۹۱۴۵۸/۷۴۱۳۹

(www.Nasime-Rezvan.ir - nasim.rezvan@gmail.com)

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست
پیش گفتار
(۱۳-۱۸)

- ۱۵..... تبیین مسأله:
۱۶..... پیشینه‌ی تحقیق:
۱۸..... ساختار کتاب:

فصل اول: تعاریف و مفهوم‌شناسی

(۱۹-۴۸)

- ۲۱..... ازدواج:
۲۲..... خانواده:
۲۲..... تنظیم خانواده:
۲۳..... جمعیت:
۲۴..... انواع جمعیت:
۲۵..... جمعیت‌شناسی:
۲۵..... سیاست جمعیتی:
۲۶..... کنترل جمعیت:
۲۶..... تاریخچه سیاست‌های جمعیتی:
۳۲..... پیشینه‌ی کنترل جمعیت و تنظیم خانواده:
۳۴..... مخالفان افزایش جمعیت:

- ۳۴..... دلایل مخالفان افزایش جمعیت:
- ۳۵..... ۱- دلایل اقتصادی:
- ۳۶..... ۲- افزایش مهاجرت و توسعه‌ی شهرنشینی:
- ۳۷..... ۳- مشکلات بهداشتی و درمانی:
- ۳۷..... ۴- مشکلات آموزشی:
- ۳۷..... ۵- کمبود مسکن:
- ۳۸..... ۶- از بین رفتن منابع طبیعی:
- ۳۸..... ۷- تخریب محیط زیست:
- ۳۸..... ۸- مشکلات اخلاقی و تربیتی:
- ۳۸..... ۹- لزوم کنترل جمعیت جهان:
- ۴۰..... موافقان افزایش جمعیت:
- ۴۱..... دلایل موافقان افزایش جمعیت:
- ۴۱..... ۱- پاسخ به دلایل اقتصادی مخالفان:
- ۴۳..... ۲- تقویت نیروی نظامی و اقتدار اجتماعی:
- ۴۵..... ۳- تأثیر جمعیت در شکل‌گیری نظام اخلاقی:
- ۴۵..... ۴- جوان ماندن جامعه:
- ۴۵..... ۵- کفایت منابع طبیعی:
- ۴۶..... جمع بندی:

فصل دوم: ازدواج، مقدمه‌ی فرزندآوری

(۸۸-۴۹)

- ۵۲..... ضرورت تشکیل خانواده:
- ۵۳..... ازدواج در اسلام:

- اهداف ازدواج از منظر دین: ۵۶
- ۱- ازدواج و تحصیل آرامش و آسایش: ۵۷
- ۲- زن و مرد پوشش یکدیگرند: ۶۱
- ۳- تأثیر ازدواج در حفظ عفت و پاکدامنی: ۶۲
- ۴- ازدواج و کسب محبت و مودت: ۶۵
- ۵- ازدواج و دوری از فقر: ۶۹
- معیارهای سن ازدواج: ۷۱
- ۱- بلوغ جنسی ۷۱
- ۲- بلوغ عقلی ۷۳
- ۳- رشد عاطفی ۷۴
- ۴- رشد اجتماعی ۷۶
- بهترین زمان ازدواج: ۷۷
- فواید ازدواج به موقع: ۷۹
- ۱- پاسخ مشروع و معقول به نیاز جنسی: ۷۹
- ۲- کسب استقلال و احساس شخصیت اجتماعی: ۸۰
- ۳- احساس آرامش و کاهش اضطراب: ۸۰
- ۴- حفظ عفت و مصونیت از گناه ۸۲
- ۵- تولید و تکثیر نسل ۸۲
- ۶- سلامت و امنیت اجتماعی ۸۲
- زیانهای ازدواج دیر هنگام: ۸۳
- علل افزایش سن ازدواج در دهه‌های اخیر: ۸۵
- ۱- مشکلات اقتصادی: ۸۵
- ۲- تحصیلات: ۸۶
- ۳- آزادی روابط جنسی: ۸۶

۴- آداب و رسوم و هزینه‌های ازدواج: ۸۷

فصل سوم: فرزنداوری از دیدگاه قرآن

(۱۴۴-۸۹)

قرآن و بقای نسل: ۹۱

نگاه مثبت قرآن به افزایش جمعیت: ۹۳

دلایل قرآنی افزایش جمعیت: ۹۶

۱- زوجیت و بقای نوع انسانی: ۹۶

۲- فراوانی فرزندان، قدرت و نیروی اجتماعی: ۹۹

۳- انبیاء و درخواست فرزند و تکیه از خداوند: ۱۰۰

۴- نکوهش از بین بردن نسل: ۱۰۱

۵- ممنوعیت خودکشی: ۱۰۲

۶- ممنوعیت کشتن فرزندان: ۱۰۳

۷- احیای یک فرد، احیای بشریت: ۱۰۶

فواید دنیوی فرزنداوری در قرآن: ۱۰۸

۱- فرزند موهبت و بشارتی الهی: ۱۰۸

۲- فرزند، زینت و آرایش زندگی: ۱۱۲

۳- فرزند یار و مددکار انسان: ۱۱۷

۴- نقش فرزنداوری، دراقتدار و تولیدملی: ۱۲۱

۵- ارتباط فرزنداوری با روزی و معیشت: ۱۲۶

فواید اخروی و معنوی وجود فرزند در قرآن: ۱۳۴

۱- فرزند صالح مایه‌ی آمرزش والدین: ۱۳۵

۲- فرزند وسیله‌ی آزمایش پدر و مادر: ۱۳۶

- ۳- فرزند، عاملی برای تفاخر خانواده‌ها و اقوام: ۱۳۹
- فواید روحی و روانی وجود فرزند در قرآن: ۱۴۱

فصل چهارم: فرزندآوری از دیدگاه روایات

(۱۸۴-۱۴۵)

- تأکید به ازدواج و فرزندآوری: ۱۴۷
- ۱- ترغیب به ازدواج: ۱۴۷
- ۲- نهی از رهبانیت و کناره‌گیری از زنان: ۱۴۹
- ۳- نهی از عزوبت و تجرد: ۱۵۰
- ۴- مباهات پیامبر به فرزونی امت اسلام: ۱۵۴
- ۵- ازدواج با زنان زایا و نهی از ازدواج با زنان نازا: ۱۵۵
- ۶- فرزندآوری از ویژگی‌های زنان برتر: ۱۵۷
- ۷- دعا برای طلب فرزند: ۱۵۸
- ۸- امتیاز فرزند داشتن بر بی‌فرزندی: ۱۵۹
- ۹- بیان برخی فواید فرزندآوری: ۱۶۰
- ۹-۱- فرزندان شفیع والدین: ۱۶۰
- ۹-۲- دختران حسنه و پسران نعمت: ۱۶۰
- ۹-۳- افتخار پیامبر به مولود مسلمان: ۱۶۱
- ۹-۴- استغفار و دعای فرزندان برای والدین: ۱۶۱
- ۹-۵- فرزند و جلب روزی: ۱۶۱
- ۹-۶- کثرت اهل ایمان با فرزندآوری: ۱۶۲
- فواید فرزندآوری در روایات: ۱۶۳
- ۱- فرزند ثمره‌ی وجود آدمی: ۱۶۳

- ۲- فرزند صالح سعادت انسان: ۱۶۴
- ۳- فرزنداوری و ازدیاد اهل ایمان: ۱۶۵
- ۴- فرزند و آرامش روحی: ۱۶۶
- ۵- فرزند، تداوم زندگی انسان: ۱۶۶
- ۶- فرزند صالح و آموزش والدین: ۱۶۸
- ۷- فرزنداوری، برکت زندگی و افزایش روزی: ۱۷۱
- ۸- فرزندان، یار و مددکار والدین: ۱۷۲
- کمیت یا کیفیت فرزنداوری: ۱۷۳
- ۱- کمی افراد خانواده موجب راحتی است: ۱۷۴
- ۲- فرزنداوری در حد کفایت: ۱۷۷
- ۳- فرزنداوری ارزشی و کیفی در قرآن و روایات: ۱۸۰

فصل پنجم: عوامل و آسیب‌های کاهش و راه‌کارهای افزایش جمعیت

(۲۲۸-۱۸۵)

- عوامل کاهش جمعیت: ۱۸۷
- ۱- عامل سیاسی: اجرای سیاست کنترل جمعیت: ۱۸۸
- ۲- عوامل خانوادگی: ۱۸۹
- ۱-۲- اشتغال زنان و تحقیر خانه‌داری: ۱۸۹
- ۲-۲- افزایش سن ازدواج: ۱۹۱
- ۳-۲- افزایش آمار طلاق: ۱۹۲
- ۴-۲- افزایش سطح تحصیلات زنان: ۱۹۴
- ۳- عوامل اجتماعی: ۱۹۵
- ۳-۱- گسترش خانواده‌ی هسته‌ای ۱۹۵

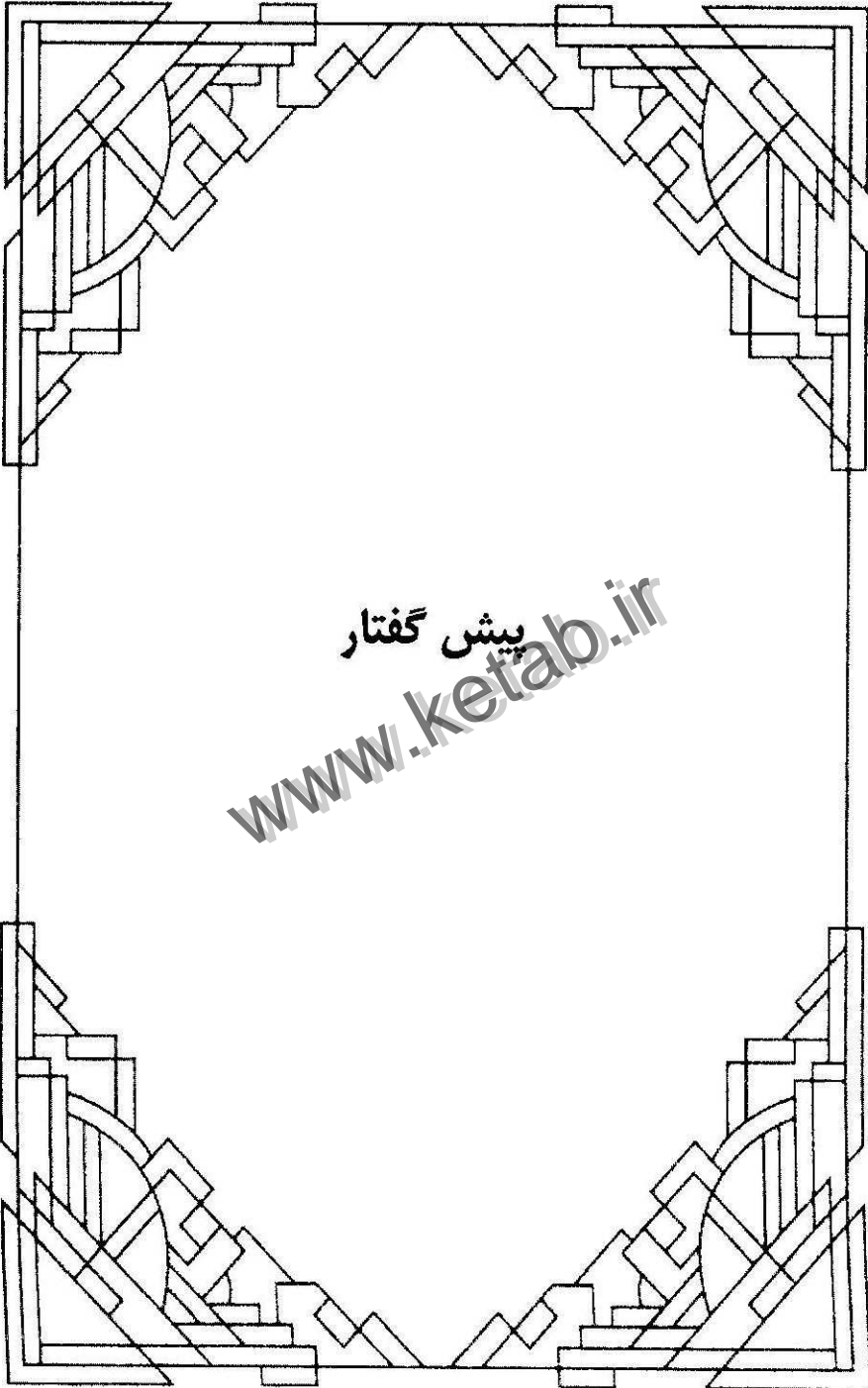
- ۱۹۵..... ۳-۲- مصرف‌گرایی:
- ۱۹۶..... ۳-۳- شهرنشینی:
- ۱۹۷..... ۳-۴- آپارتمان‌نشینی و کوچک شدن خانه‌ها:
- ۱۹۸..... ۳-۵- مشکلات اقتصادی:
- ۱۹۸..... ۴- عوامل فرهنگی:
- ۱۹۸..... ۴-۱- رواج فرهنگ تکفرزند و یا بی‌فرزند:
- ۲۰۱..... ۴-۲- رواج فردگرایی:
- ۲۰۲..... ۴-۳- رواج فرزندسالاری:
- ۲۰۳..... ۴-۴- دوری از فرهنگ اصیل اسلامی و رواج فرهنگ بیگانه:
- ۲۰۵..... آسیب‌های کاهش جمعیت:
- ۲۰۵..... ۱- آسیب‌های اقتصادی:
- ۲۰۶..... ۱-۱- کاهش نیروی جوان و کارآمد:
- ۲۰۸..... ۱-۲- از بین رفتن تعادل جمعیتی:
- ۲۱۰..... ۱-۳- هزینه‌های نگهداری سالمندان:
- ۲۱۰..... ۲- آسیب‌های اخلاقی و تربیتی:
- ۲۱۲..... ۳- آسیب‌های روحی و روانی:
- ۲۱۳..... ۴- آسیب‌های امنیتی و دفاعی کشور:
- ۲۱۴..... ۵- تضعیف جایگاه ایران به عنوان یک کشور شیعی:
- ۲۱۵..... راه‌کارهای افزایش جمعیت:
- ۲۱۶..... ۱- اقدامات قانون‌گذاری:
- ۲۱۶..... تدوین برنامه جامع، بلندمدت و عملیاتی:
- ۲۱۷..... ۲- اقدامات فرهنگی:
- ۲۱۷..... ۲-۱- نقش آموزش و تهیه زیرساخت‌های فرهنگی:
- ۲۱۸..... ۲-۲- بازگشت به فرهنگ اصیل اسلامی و ملی:

- ۲-۳- مقابله با فرهنگ فردگرایی، مصرف گرایی و شهرنشینی: ۲۲۰
- ۳- اقدامات اجرایی: ۲۲۲
- ۳-۱- توجه به مشکلات اجتماعی: ۲۲۲
- ۳-۲- توجه به رشد اقتصادی کشور: ۲۲۴
- ۳-۳- روش‌های تشویقی دولت: ۲۲۴
- ۳-۴- توجه به ازدواج جوانان و کاهش آمار طلاق: ۲۲۴
- نتایج و یافته‌ها: ۲۲۷

کتابنامه

(۲۲۹-۲۳۷)

www.ketab.ir

پیش گفتار

www.ketab.ir

تبيين مسأله:

مسئله‌ی جمعیت، از موضوعات مهم و مورد توجه اندیشمندان علوم انسانی، از گذشته‌های دور تا کنون بوده و هست. سیاست‌مداران و دولت‌مردان کشورهای مختلف، برای دستیابی به جامعه‌ای سالم، مرفه و متعادل، با اعمال سیاست‌های اجتماعی گوناگون، به سامان‌دهی وضعیت خانواده‌ها و اجتماع خود اقدام کرده‌اند.

سیاست‌های جمعیتی یعنی بر تنظیم خانواده و کنترل موالید، خصوصاً در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه، پیامدهای جبران‌ناپذیری به دنبال داشته است. هر چند اجرای این‌گونه سیاست‌ها در کشورهای اسلامی، به دلیل اعتقادات ملی و مذهبی، با محدودیت‌هایی همراه بوده، اما آمارها حاکی از موفقیت این سیاست‌ها و کاهش قابل توجه جمعیت در این کشورها بوده است.

در کشور ما نیز، تبلیغات غلط تحدید نسل، تحت تأثیر کشورهای ظاهراً متمدن غرب و اجرای نادرست سیاست تنظیم خانواده در سال‌های گذشته، و از طرفی بالارفتن سن ازدواج و احیاناً ازدواج‌گریزی جوانان، کشور را با بحران جمعیتی مواجه کرده و در صورت ادامه‌ی این روند، با کمبود نیروی فعال، پویا و با نشاط نسل جوان مواجه خواهیم شد.

این پژوهش با هدف بررسی آیات هدایت‌بخش قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه‌ی معصومان علیهم السلام درباره فرزندآوری به دنبال پاسخ این سوال است که اولاً «چه فوایدی برای فرزندآوری در قرآن و روایات بیان شده است؟» و ثانیاً «کاهش

جمعیت چه پیامدهایی دارد و چه راه‌کارهایی برای افزایش جمعیت می‌توان پیشنهاد کرد؟»

دین مبین اسلام، طرفدار جمعیت مطلوب و متناسب است. آیات زیادی در قرآن کریم به موضوعات مهم جمعیتی از جمله ازدواج و خانواده^۱، کمیت^۲ و کیفیت جمعیت^۳ اشاراتی دارد. تأکیدات اخلاقی و سفارشات قرآن کریم و روایات رسول مکرم اسلام ﷺ و ائمه‌ی طاهرین علیهم‌السلام برای تشکیل و تعالی خانواده، بیش از جوانب دیگر حیات بشری است؛ بلکه در یک نگاه کلی، تمامی احکام و دستورات اسلام به نوعی ناظر به صیانت از خانواده و دستاوردهای آن است. تکثیر نسل و فرزنداوری نیز به عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف ازدواج، مطرح است و می‌تواند دارای فواید و منافع بی‌شماری بوده و نقش مهمی در ایجاد و افزایش نشاط روحی و تحکیم خانواده داشته باشد.

پیشینه‌ی تحقیق:

با مراجعه به چند کتاب در موضوعات تنظیم خانواده، ازدواج، فرزنداوری و چندین مقاله، به نگرش‌های متفاوت و گوناگونی در این زمینه برمی‌خوریم. مقالات و کتب زیادی در زمینه‌ی جمعیت، کنترل جمعیت و افزایش آن نگاشته شده که حاکی از اهمیت و تأثیر فراوان این مسأله در جامعه می‌باشد. کتاب «رشد جمعیت، تنظیم خانواده و سقط جنین» نوشته‌ی «محمد‌هادی طلعتی» یکی از جامع‌ترین کتب در این زمینه می‌باشد که به بررسی آراء و مبانی فقهی، حقوقی این مسئله پرداخته است. بسیاری از تألیفات، مختصر و گذرا مباحثی در اهمیت فرزند و نقش و تأثیر آن بیان داشته‌اند. در کتاب «مسائل ازدواج و حقوق خانواده»^۴ به چند مورد از آثار ازدواج به صورت مختصر

۱- شوری ۱۱ و فاطر ۱۱

۲- نوح/۱۲ و اسراء/۶

۳- نور/۳۲ و بقره/۲۲۳

۴- بابازاده، علی‌اکبر، مسائل ازدواج و حقوق خانواده، قم: دانش و ادب، ۱۳۸۸، ص ۱۵۵

اشاره شده است. و یا در کتاب « زن و خانواده »، جلد اول، در بیان اهمیت تشکیل خانواده، برخی از منافع و فواید ازدواج به صورت تیتروار و بدون ذکر آیات و احادیث بیان شده است. و مؤلف کتاب « سیری در مسائل خانواده » در قالب یک درس چند صفحه‌ای هشت مورد از اهداف ازدواج به همراه چند آیه و روایت را آورده است. مقالاتی نیز در موضوعاتی نزدیک به این تحقیق نگاشته شده است که برخی از آن مقالات تعدادی از منافع ازدواج و فواید فرزندآوری را دارا می‌باشد. نزدیک‌ترین مقاله‌ای که مرتبط به این بحث یافتیم، مقاله‌ی « ازدواج در اسلام با نگاهی به کارکردهای تربیتی و روانشناختی » نوشته‌ی « علی احمد پناهی » می‌باشد.

البته اکثر کتب و مقالات چاپ شده در سال‌های گذشته با توجه به سیاست تنظیم خانواده، ناظر به کاهش جمعیت بوده و به فواید و مشوق‌های فرزندآوری جز در حد اختصار نپرداخته‌اند. لیکن در سال‌های اخیر با تغییر نگرش در مسئله‌ی تحدید جمعیت، و با تأکیدات مسئولین مملکت مبنی بر رویکرد افزایش جمعیت، نویسندگان توانایی در این زمینه قلم‌فرسایی داشته‌اند. یکی از کتب پر بار و موفق در زمینه‌ی مسائل جمعیتی، کتاب « ایران جوان بمان » نوشته‌ی « محسن عباسی ولدی » می‌باشد که برخی از مباحث آن در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است. کتاب « کنترل جمعیت از دیدگاه اسلام » نوشته‌ی « فرج الله نادری » نیز در سال‌های اخیر به منظور تغییر نگرش در مسائل جمعیتی و با هدف تشویق به امر فرزندآوری نگاشته شده است. این کتاب ضمن بررسی دلایل مخالفان و موافقان افزایش جمعیت، دیدگاه اسلام در خصوص جمعیت را مطرح ساخته و احکام و شیوه‌های کنترل جمعیت از دیدگاه فقه امامیه را بیان داشته است.

۱- آیت‌اللهی، زهرا، زن و خانواده، جلد اول، تهران: شورای فرهنگی اجتماعی زنان،

۱۳۹۱، ص ۲۹

۲- طاهری، حبیب‌الله، سیری در مسائل خانواده، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ

ساختار کتاب:

آنچه در پی می‌آید، شامل «پنج فصل» می‌باشد. فصل اول «مفهوم شناسی» است که به تبیین مفاهیم کاربردی در زمینه‌ی ازدواج، جمعیت، خانواده، و دیدگاه‌ها و دلایل مخالفان و موافقان افزایش جمعیت پرداخته است. در فصل دوم به بیان دیدگاه اسلام نسبت به «ازدواج» پرداخته شده و ضمن برشمردن اهداف ازدواج، زمان مناسب ازدواج و علل افزایش سن ازدواج مطرح شده است. فصل سوم «فرزندآوری از دیدگاه قرآن» است که به بیان محورهای ادله‌ی قرآنی افزایش جمعیت و فواید فرزندآوری پرداخته، و آن فواید را به دنیوی، اخروی، و روحی-روانی قابل تقسیم دانسته است. در فصل چهارم «فرزندآوری از دیدگاه روایات» بررسی شده و با ارائه‌ی احادیثی، فواید فرزندآوری از دیدگاه معصومین بزرگوار بیان شده و در پایان نگرش آن بزرگواران در خصوص کمیت و کیفیت فرزندآوری به بحث گذاشته شده است. فصل پنجم، «عوامل و آسیب‌های کاهش و راه‌کارهای افزایش جمعیت» است که عوامل، در قالب سیاسی، خانوادگی، اجتماعی و فرهنگی مطرح شده و آسیب‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اخلاقی و روحی-روانی کاهش جمعیت بررسی و در پایان چند راهکار برای افزایش جمعیت ارائه شده است.

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد غلامرضا صادقیان کاخکی در رشته تفسیر قرآن بوده که در سال ۱۳۹۴ در دانشکده علوم قرآنی مشهد دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم به راهنمایی آقای دکتر مجتبی نوروزی از آن دفاع شده است.»